

Remissvar
Utbildningsdepartementet

Dnr
U2024/02723

Yttrande över betänkandet **Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)**

Sveriges Lärare har inbjudits att inkomma med synpunkter på rubricerat betänkande.

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärare välkomnar flera av utredningens förslag och bedömningar samt konstaterar att flera av de föreslagna förändringarna har efterfrågats av förbundet. Samtidigt finns det några förslag som är mer problematiska då de innebär en opåkallad och onödig detaljstyrning av lärarutbildningens innehåll. Dessutom lyser en del enligt förbundet viktiga förslag med sin frånvaro i betänkandet.

För Sveriges Lärare är särskilt förslagen om en förstärkt finansiering av utbildningarna helt avgörande för om övriga förändringar ska kunna ge önskad effekt och för om förbundet ska se positivt på huvuddragen i den föreslagna reformen. Finansieringen behöver dessutom förstärkas ytterligare (se förslag nedan om prislappen för idrott och konstnärliga ämnen och uppräkningsprislappen). Om finansieringsförslagen inte genomförs är risken uppenbar att övriga förslag blir kontraproduktiva, eller till och med direkt skadliga, för Sveriges framtida möjligheter att erbjuda lärarutbildning av hög kvalitet. Det kan Sveriges Lärare inte acceptera.

Sveriges Lärare tillstyrker att

- Skärpta krav på kunskaper i svenska/svenska som andraspråk införs för tillträde till förskollärarutbildning (lägst betyg D), grundlärarutbildning F-3 och 4–6 (lägst betyg C) samt ämneslärarutbildning (lägst betyg C). En viktig förutsättning för tillstyrkandet är dock att utredningens förslag om stärkt finansiering (samt höjningar av prislapparna för idrott och konstnärliga ämnen samt undervisning) genomförs.
- Det ska inte gå att göra undantag från behörighetsvillkoret som omfattar lägst betyget D eller C samt att de föreslagna särskilda behörighetskraven ska omfattas av om bestämmelsen om reell kompetens.
- UHR ska få bemyndigande och uppdrag relaterat till skärpta behörighetskrav enligt vad utredningen föreslår.
- Skärpta krav i svenska inte ska gälla för yrkeslärarutbildning, KPU och vidareutbildning av lärare och förskollärare (VAL) samt utländska lärares vidareutbildning (ULV).
- UHR får i uppdrag att utreda hur ett redan godkänt betyg ska vara möjligt att komplettera inom Komvux för att uppnå behörighet.
- Möjligheten att använda lämplighet för utbildningen som särskilt behörighetskrav ska även omfatta KPU.
- Skolverket och UHR får i uppdrag att genomföra aktiva informationsinsatser för att få fler att bli intresserade av läraryrket.

- UKÄ får i uppdrag att, med anledning av de skärpta behörighetskraven, följa upp antalet behöriga sökande, antagna, nybörjare, helårsstudenter och helårsprestationer samt genomströmningen på lärarutbildningarna.
- Satsningen på KPU för forskarutbildade inte förlängs efter 31 december 2026.
- Satsningen vidareutbildning av lärare och förskollärare (VAL) som saknar behörighet permanentas.
- Satsningen på arbetsintegrerad lärarutbildning förlängs till och med 2032.
- UKÄ ska få i uppdrag att utvärdera samtliga alternativa vägar till en lärarexamen.
- Lärosätena ska få i uppdrag att gemensamt planera utbudet och dimensioneringen av lärarutbildningarna, liksom föreslagna extra medel för samverkan och samarbete och ämneslärarutbildning i små ämnen.
- Lärosätena ska i årsredovisningen återrapportera hur de har samverkat kring lärarutbildningarna och att UKÄ ska få i uppdrag att analysera resultaten.
- I grundlärarutbildningen med inriktning mot F-3 och 4-6 samt ämneslärarutbildningen med inriktning mot årskurs 7-9 och gymnasieskolan ska ämnesstudierna och de ämnesdidaktiska studierna ökas med 15 högskolepoäng.
- I grundlärarutbildningen med inriktning mot fritidshem ska det fritidspedagogiska området öka med 15 högskolepoäng.
- I förskollärarutbildningen ska det förskolepedagogiska området utökas med 15 högskolepoäng.
- Den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) ska omfatta 45 högskolepoäng (i stället för 60 som i dag).
- KPU 90 ska omfatta 45 högskolepoäng UVK, 15 högskolepoäng ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier samt 30 högskolepoäng VFU.
- UVK i yrkeslärarutbildningen ska omfatta 45 högskolepoäng, att nya bestämmelser om innehållet i UVK ska även omfatta yrkeslärarutbildningen samt att de ämnesdidaktiska studierna i yrkeslärarutbildningen ska öka med 15 högskolepoäng.
- För grundlärarexamen med inriktning mot grundskolans årskurs 4-6 ska ett examensmål fortsatt omfatta att studenten ska visa fördjupad kunskap om läs- och skrivutveckling.
- Examensmålen uppdateras och blir färre enligt utredningens förslag, med undantag för de skrivningar som rör kognitionsvetenskap och de som är explicit relaterade till vissa metoder. Tillstyrkandet av förslagen rörande de värdegrundsrelaterade målen görs dock med reservation för vilka ställningstaganden förbundet kommer fram till vad gäller läroplansutredningens förslag.
- Kvalitetsförstärkningar av lärarutbildningarna görs i form av bibehållna takbelopp samt nya och förstärkta ekonomiska prislappar för HTJS- och NTF-områdena, även om förbundet ser behovet av ytterligare förstärkningar (se förslag).
- Resurser tillför enligt utredningens förslag för att stödja små ämnen, utvecklingsprojekt kring samverkan mellan lärosäten och lärcentrum samt vidareutbildning i kognitionsvetenskap för lärarutbildare.
- Föreslagna tidpunkter för ikraftträdande och övergångsbestämmelser ska gälla, även om det bör finnas beredskap att flytta fram dessa för att underlätta för lärosätena och presumtiva studenter.

Sveriges Lärare avstyrker att

- Målen för antalet examinerade från lärarutbildningarna avskaffas efter perioden 2025–2028.
- Försöksverksamheten med förkortad KPU (60/75) förlängs till 2030.
- Innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) förändras, så som utredningens förslag nu är formulerat.
- Kognitionsvetenskap explicit skrivs fram i examensbeskrivningarna för de olika utbildningarna på det sätt som utredningen föreslår, även om förbundet inte principiellt har några invändningar mot att kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna ingår som en viktig del i utbildningarna.
- Det införs explicita skrivningar i examensbeskrivningarna kring att särskilda metoder måste läras ut inom läs- och skrivinlärning, även om förbundet i övrigt inte har några invändningar mot att till exempel "phonics" ingår som en viktig del inom läs- och skrivinlärning.

Sveriges Lärare föreslår att

- *Betyg D* ska krävas i kursen Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 för tillträde till utbildning som leder till *grundlärarexamen med inriktning fritidshem*.
- Regeringen på längre sikt, och med beaktande av konsekvenser för kompetensförsörjningen, bör överväga att införa *krav på högre betyg än godkänt i samtliga aktuella undervisningsämnen för behörighet till ämneslärarutbildningen*, liksom att kravet på antalet fördjupningskurser som måste ha lästs i ett ämne i gymnasiet harmonieras.
- Regeringen genomför en ordentlig *satsning på Komvux* i form av ökade ekonomiska resurser, satsningar på lärarkåren i skolformen samt en översyn med målet att fasa ut dagens entreprenadsystem.
- Det *högre bidraget inom studiemedlen införs för samtliga studenter som genomgår en lärarutbildning* i syfte att öka utbildningarnas attraktivitet och minska det prognosticerade studenttappet till följd av skärpta behörighetskrav. Reformen kan till betydande del finansieras av de minskade kostnaderna för reguljära studiemedlen som utredningen beräknar, liksom de medel som frigörs om satsningen på KPU för forskarutbildade läggs ned.
- Regeringen och lärosätena genomför en *särskild satsning på bättre löneutveckling, villkor och karriärmöjligheter för lärarutbildare* i syfte att bidra till lärosätenas kompetensförsörjning och möjligheter att bibehålla och stärka utbildningarnas kvalitet.
- *Forskarutbildning* måste ingå i huvudmännens nya skollagsreglerade ansvar för kompetensutveckling som leder till meritering inom professionsprogrammet.
- Ett *samlat nationellt ramverk för de olika alternativa vägarna till en lärarexamen* inrättas i syfte att skapa tydlighet vad gäller regelverk, information, studievägledning med mera för både presumtiva studenter och anordnande lärosäten. Införandet bör föregås av en utvärdering av UKÄ.
- UKÄ får ett permanent uppdrag att *följa och redovisa all relevant statistik kring de alternativa vägarna* och deras bidrag till lärarförsörjning, inkluderat påverkan på de reguljära utbildningarnas attraktivitet.
- En tydligare reglering om att lärosätena ska ha en *struktur för samverkan och samordning* kring lärarutbildningarna införs i förordning (2021:1335) om utbildning till lärare och forskollärare.

- Regeringen tillsätter en arbetsgrupp med företrädare från lärosätena, lärarprofessionen och forskning med uppdrag att ta fram ett *nytt förslag på innehåll i UVK*, anpassat till 45 högskolepoäng.
- Ett *nationellt råd för lärarutbildningarna* inrättas med mandat att strategiskt och långsiktigt hantera frågor om samverkan och samordning om utveckling av innehåll och utbildningsutbud. Sammansättningen av rådet bör utgöras av lärarutbildningarnas primära intressenter, inkluderat student- och professionsföreträdare.
- Ett nytt *nationellt avtal mellan staten, lärosätena, huvudmännen och Sveriges Lärare* sluts för att reglera bland annat resurstilldelning, placeringar och miniminivåer vad gäller tid för handledaruppdraget samt olika ersättningsfrågor med anledning av VFU.
- *Skolhuvudmännens roll i, och ansvar för, VFU regleras i skolförfattningarna*, åtföljt av utökade ekonomiska resurser.
- *Produktivitetsavdraget för högre utbildning avskaffas*, att *ersättningsbeloppen för idrott och konstnärliga ämnen samt undervisning* också höjs samt att regeringen även överväger höja utbildningsprislappen för VFU i syfte att ytterligare förstärka finansieringen av lärarutbildningarna.
- Regeringen säkerställer att den i budgetpropositionen för 2025 aviserade *utredningen om resurstilldelningssystemet* inte får lämna förslag som innebär att en stärkt finansiering av lärarutbildningen enligt utredningens förslag äventyras.

Sveriges Lärares synpunkter och medskick

Nedan lämnar Sveriges Lärare synpunkter på enskilda förslag och bedömningar i aktuella kapitel i betänkandet.

11 Bättre förberedda och mer motiverade studenter

11.3 Skärpta krav på kunskaper i svenska (krav på betyget C för särskild behörighet till grundlärarutbildning F-3, 4–6 och ämneslärarutbildningen samt krav på betyget D för förskollärarutbildningen)

Sveriges Lärare tillstyrker till största del förslagen och instämmer i att goda kunskaper i svenska är av central betydelse för blivande lärare och att det dessutom kan påverka genomströmningen i utbildningarna positivt. Det är inte acceptabelt om allt för många lärarstudenter, vilket utredningen redogör för, saknar goda kunskaper i svenska, då det drabbar både dem själva och de barn och elever som riskerar få en sämre undervisning. En grundförutsättning för förbundets tillstyrkande är dock att förslagen om bibehållna takbelopp och förstärkt finansiering via uppräknade prislappar genomförs fullt ut, tillsammans med en motsvarande förstärkning av prislappen för idrott och konstnärliga ämnen och undervisning. Annars riskerar skärpta krav bli kontraproduktiva eller till och med direkt skadliga för lärarutbildningen och de lärosäten som ger utbildningarna. Sveriges Lärares bestämda uppfattning och förväntan är att de resurser som frigörs måste användas till inte minst ökad lärarledd tid på utbildningarna. Det innebär rimligen att dagens bemanning i termer av lärarutbildare inte kan minska utan snarare bör utökas.

Förbundet tillstyrker att krav på högre betyg i svenska inte ska gälla för tillträde till yrkeslärarutbildningen, till kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), till vidareutbildning av lärare (VAL) eller till utländska lärares vidareutbildning (ULV) och instämmer i utredningens motiveringar.

Sveriges Lärare ifrågasätter dock varför utredningen valt att inte låta utbildningen mot grundläraresexamen med inriktning mot fritidshem inte omfattas av skärpta krav. Även lärare i fritidshemmet har behov av goda kunskaper i svenska språket i sitt arbete med barn och elever. Utredningens argumentation kring varför de bör undantas andas en något förlegad syn på vilket undervisningsuppdrag lärare i fritidshemmet har. De samverkar mycket med lärarna i grundskolan, även kring undervisning och aktiviteter som rör läsning, skrivande och språkutveckling. Nyligen gav ju också regeringen Skolverket i uppdrag att genomföra insatser för att stärka fritidshemmets arbete med läsning och för att höja elevers kunskaper i det svenska språket, vilket bland annat motiverades med att det finns stora möjligheter för fritidshemmet att bidra till att stärka elevers språkutveckling, läsintresse och läsförmåga. Vidare får lärare i fritidshemmet också behörighet i vissa praktiskt-estetiska ämnen där goda kunskaper i svenska självklart också är viktigt. Det sänder alltså fel signaler att utesluta utbildningen mot fritidshem från skärpta behörighetskrav då det riskerar framstå som att det är en ”lätt” utbildning och att goda kunskaper i svenska inte är så viktigt. Sveriges Lärare vill snarare att statusen för utbildningen ska lyftas och att den i framtiden ska ge en examen på avancerad nivå. Förbundet föreslår därför att betyget D ska krävas även för den utbildningen.

Sveriges Lärare vill också framföra att det kan finnas anledning att på längre sikt överväga krav på *högre betyg än godkänt i samtliga aktuella undervisningsämnen för behörighet till ämneslärarutbildningen*, liksom att kravet på antalet fördjupningskurser som måste ha lästs i ett ämne i gymnasiet harmonieras så att det inte skiljer sig på ett omotiverat sätt mellan olika ämnen. En sådan ytterligare skärpning av behörighetskraven behöver dock göras med noggrant övervägande av hur mycket det påverkar antalet examinerade lärare och därmed skolans möjligheter till kompetensförsörjning.

11.7 Möjlighet att komplettera för behörighet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget och instämmer i utredningens bedömningar. Men när det gäller Komvux roll så vill förbundet understryka att det krävs satsningar på skolformen vad gäller mer ekonomiska resurser och på berörda lärare för att möta kommande efterfrågan på provningar och betygskomplettering. Sveriges Lärare vill framhålla att dagens entreprenadssystem utgör ett problem som måste åtgärdas så att betygssättningen får förutsättning att bli mer rättvisande och likvärdig.

11.8 Krav på lämplighet för utbildningen

Sveriges Lärare instämmer i utredningens bedömning och tillstyrker förslaget. Även om förbundet är negativt till att använda lämplighetsbedömning som ett obligatoriskt särskilt behörighetskrav för samtliga lärarutbildningar, så är det rimligt att det finns kvar som en frivillig möjlighet för lärosätena. Det är då också rimligt och konsekvent att utöka möjligheten till att omfatta KPU så att regelverket blir mer konsekvent och likvärdigt, även om möjligheten med stor sannolikhet inte kommer att utnyttjas av lärosätena under överskådlig tid.

11.9 Det behövs fler som vill bli lärare och förskollärare

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget och instämmer i utredningens bedömning. Fler nationella informationsinsatser för att få fler att bli intresserade av att utbilda sig till lärare är inte fel, samtidigt som man bör vara klar över att läraryrkets långsiktiga attraktivitet handlar om bättre arbetsvillkor, arbetsmiljö och löneutveckling.

Sveriges Lärare anser att en effektivare åtgärd för att få fler att välja en lärarutbildning kan vara att förbättra studiefinansieringsmöjligheterna. Därför föreslår förbundet att *det högre bidraget*

inom studiemedlen införs för alla studenter som genomgår en lärarutbildning, inte som i dag endast för de som läser KPU. Det kan vara ett sätt att motverka det prognosticerade tappet av studenter. Utredningen beräknar att statens kostnader för de reguljära studiemedlen kommer minska med drygt 200 miljoner kronor per år. Dessa frigjorda medel kan utgöra en del av finansieringen av en sådan reform. Dessutom föreslås satsningen på KPU för forskarutbildade läggas ned vilket också kan bidra till att resurser redan öronmärkta för studiefinansiering av lärarutbildning kan frigöras och styras om till att finansiera det högre bidraget inom studiemedlen för fler lärarstudenter.

Sveriges Lärare vill här framhålla att det även behövs fler som vill bli, och fortsätta vara, lärarutbildare. Den kanske mest avgörande faktorn för lärarutbildningens kvalitet handlar om att det finns tillräcklig och relevant kompetens för att undervisa på utbildningen, vilket framgår även av UKÄ:s kvalitetsutvärderingar. Utredningen lämnar inga förslag som direkt riktar in sig på detta. Därför föreslår Sveriges Lärare att regeringen och lärosätena *genomför en särskild satsning på bättre löneutveckling, villkor och karriärmöjligheter för lärarutbildare* (både dispute-rade och adjunkter) i syfte att bidra till lärosätenas kompetensförsörjning.

11.10 Mål för antalet examinerade

Sveriges Lärare avstyrker förslaget att avskaffa dagens mål. Målen har en fortsatt viktig funktion att fylla vad gäller möjligheterna till dimensionering av lärarutbildningen och bidrar till att tydliga förväntningar från staten upprätthålls på lärosätenas arbete. För lärosätenas interna arbete och prioriteringar är det också viktigt att målen finns kvar, så att lärosätesledningar inte frestas att nedprioritera lärarutbildningen och styra om viktiga resurser till andra utbildningar. Lärosätena måste genom sin interna resurstilldelning säkerställa att statens tillskott kommer lärarutbildningarna till del.

Sveriges Lärare tillstyrker däremot förslaget om att Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska få i uppdrag att årligen följa upp lärarutbildningen i olika avseende. Särskilt viktigt är det att UKÄ ges i uppdrag att regelbundet följa upp bland annat söktryck, antagning och genomströmning efter att nya behörighetskrav införts.

12 Alternativa vägar till en lärarexamen

12.1 Fortsatt satsning på alternativa vägar till en lärarexamen

Sveriges Lärare ställer sig försiktigt positivt till utredningens bedömning att de alternativa vägarna till en lärarexamen på sikt övergår i ordinarie verksamhet. Men en sådan förändring behöver genomföras ordnat och helst kombineras med att ett samlat nationellt ramverk för de olika vägarna inrättas. Detta krävs för att tydliggöra för presumtiva sökande vilka vägar som finns och underlätta för lärosätena att planera och samarbeta kring utbildningarna. Sveriges Lärare kräver också att de alternativa vägar ska omfattas av samma kvalitetsutvärderingar som de reguljära utbildningarna för att säkerställa att all typ av lärarutbildning, oavsett form, håller samma höga kvalitet.

Sveriges Lärare avstyrker att förslaget att försöksverksamheten med KPU 60/75 förlängs till 2030. Förbundet anser att försöksverksamheten måste utvärderas ordentligt innan man överväger förlängning eller permanentande. Både Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund framförde tydliga invändningar mot försöksverksamheten inför att den inrättades och dessa invändningar kvarstår till stor del (se respektive förbunds remissvar på promemorian *Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan* (U2021/00301).

Sveriges Lärare tillstyrker att satsningen på KPU för forskarutbildade inte förlängs efter 31 december 2026 och instämmer i utredningens resonemang. Däremot är det viktigt att värna att de ekonomiska medel som avsatts för utbildningsbidraget fortsatt kan användas för förmånlig studiefinansiering för de som vill utbilda sig till lärare. Sveriges Lärare föreslår att avsatta medel överförs till finansiering av ett införande av den högre bidragsdelen i studiemedlen för samtliga som läser en lärarutbildning. Det kan enligt förbundets uppfattning vara viktigt för att öka lärarutbildningens attraktionskraft och bidra till att motverka det studenttapp som skärpta behörighetskrav kommer medföra. Sveriges Lärare kräver också att skollagen ändras så att även *forskarutbildning omfattas av huvudmännens skyldighet att ge lärare möjligheter till kompetensutveckling som leder till meritering inom professionsprogrammet*. Det är helt nödvändigt för att stimulera och möjliggöra för fler lärare att skaffa sig forskarexamen och därmed bidra till att stärka skolans vetenskapliga grund.

Sveriges Lärare tillstyrker att satsningen på VAL permanentas. Givet det fortsatt stora antal obehöriga som undervisar i skolan så har VAL fortsatt en viktig funktion att fylla under överskådlig tid. Då förbundet också kräver att legitimations- och behörighetsregelverket¹ skärps så är bedömningen att efterfrågan på utbildning inom VAL (och också ULV) kan komma att öka kommande år om de förändringar Sveriges Lärare vill se genomförs.

Sveriges Lärare tillstyrker att statens satsning på de arbetsintegrerade lärarutbildningarna förlängs men vill understryka även denna behöver utvärderas ordentligt för att se om de statliga medlen verkligen bidrar till signifikanta volymer av nya lärare. Om inte, är förbundets bedömning att pengarna kan användas på bättre sätt, inte minst för att förstärka kvaliteten i de reguljära utbildningarna.

12.2 UKÄ får i uppdrag att utvärdera de alternativa vägarna till en lärarexamen

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men vill framföra att det i uppdraget bör ingå att UKÄ ska lämna ett förslag om hur de alternativa vägarna kan samlas under ett gemensamt nationellt ramverk för att skapa ökad tydlighet och förutsägbarhet för både presumtiva studenter och för anordnande lärosäten. Vidare behöver UKÄ få ett permanent uppdrag att följa och redovisa all relevant statistik kring de alternativa vägarna och deras bidrag till lärarförsörjning, inkluderat påverkan på reguljära utbildningarnas attraktivitet.

13 Ökat behov av samverkan

13.3 Samverkan för lärarutbildningarna ska öka

Sveriges Lärare tillstyrker förslagen men vill framföra att vi vill se en tydligare reglering i förordning (2021:335) om utbildning till lärare och förskollärare kring samverkan och samordning. Förbundet bedömer att det kan ge ökad tyngd långsiktigt åt uppdragen i regleringsbrev. Förslag och resonemang finns med i den skrivelse förbundet riktade till utredningen i januari 2024². Regeringen bör också ha beredskap att tillskjuta mer resurser till lärosätena för att i praktiken möjliggöra för dessa att ta ett ökat ansvar för samverkan och samordning.

13.4 Ökat behov av samverkan mellan lärosäten och skolväsendet

Sveriges Lärare instämmer i bedömningarna men hade önskat att utredningen lämnat skarpa förslag i denna del. Det gäller särskilt inrättandet av ett *nationellt råd för lärarutbildningarna*.

¹ www.sverigeslarare.se/om-oss/opinion-debatt/remissvar/skrivelse-om-att-skarpa-legitimations--och-behorighetskraven/

² Skrivelsen finns tillgänglig här: www.sverigeslarare.se/om-oss/opinion-debatt/remissvar/skrivelse-fran-sveriges-larare-till-lararutbildningsutredningen/

Ett sådant råd skulle med lämpligt mandat ha möjlighet att mer strategiskt och långsiktigt hantera frågor om samverkan och samordning om utveckling av innehåll och utbildningsutbud. Rådet skulle exempelvis kunna ansvara för att inventera om utbildningsutbudet är tillräckligt för lärarförsörjning nationellt och regionalt, vilket i sin tur kan utgöra underlag för regeringens dialog om utbudet med lärosätena. Sammansättningen av rådet skulle kunna utgöras av lärarutbildningarnas primära intressenter, det vill säga av lärosätesföreträdare, Sveriges Lärare, Sveriges Lärarstudenter, Sveriges Skolledare, Universitetskanslersämbetet, huvudmannaföreträdare samt relevanta forskningsföreträdare. Ett liknande råd har som bekant nyligen inrättats i Danmark i samband med den senaste danska lärarutbildningsreformen.

13.5 Utvecklingen av samverkan ska följas upp

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

14 Utveckla innehållet i lärarutbildningarna

14.1.1 Utrymme för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier ska öka

Sveriges Lärare tillstyrker förslagen i så måtto att tiden och utrymmet för ämnesstudier och ämnesdidaktik behöver utökas i utbildningarna. Men förbundet anser samtidigt att lärosätena måste ges ett utrymme att själva avgöra hur det utökade utrymmet för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier ska användas och fördelas mellan områdena. Lämpligen bör lärosätena åläggas att samordna sig så långt möjligt kring detta för att bidra till likvärdighet mellan utbildningarna.

14.1.2 Det fritidspedagogiska området ska stärkas

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men anser att lärosätena behöver ha ett friutrymme att avgöra hur det utökade poängutrymmet ska nyttjas. Det kan vara så att det kan finnas andra delar av det fritidspedagogiska området som kan behöva förstärkas och då måste lärosätena ha mandat att avgöra det med hänsyn till studenternas behov och den kompetens som finns på lärosätet.

14.1.3 Det förskolepedagogiska området ska stärkas

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men anser att lärosätena behöver ha ett friutrymme att avgöra hur det utökade poängutrymmet ska nyttjas. Det kan vara så att det kan finnas andra delar av det förskolepedagogiska området som kan behöva förstärkas och då måste lärosätena ha mandat att avgöra det, med hänsyn till studenternas behov och den kompetens som finns på lärosätet.

14.2.1 UVK ska minskas från 60 till 45 högskolepoäng

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget att minska UVK från 60 till 45 högskolepoäng. Det är uppenbart att utrymmet för mer ämnesstudier och ämnesdidaktik måste tas från någon annan del av utbildningen och UVK är det "minst dåliga" alternativet. Förbundet ser, precis som utredningen, att en förlängning av utbildningen eller att ett examensarbete tas bort som rimliga alternativ.

14.2.2 UVK ska inriktas mot den kommande yrkesutövningen

Sveriges Lärare avstyrker förslaget så som det nu är formulerat. Förslaget bortser i för hög utsträckning från att lärarutbildningen är professionsutbildning som ska lägga grunden för utvecklandet av en gemensam professionsidentitet. Ett vedertaget kriterium som bör vara uppfyllt för alla erkända professioner, inklusive lärarkåren, är att man har en exklusiv kunskapsbas.

Innehållet i UVK är tänkt att bidra med en stor del av denna kunskapsbas. På det följer också att inte minst förståelse för skolans och lärarkårens utveckling ur ett historiskt perspektiv är mycket viktigt i utbildningen. Även ett område som läroplansteori har en viktig funktion att fylla.

Möjligen kanske läroplansteori till del kan ges ett utrymme inom ramen för de ämnesdidaktiska studierna och när skolans styrdokument och värdegrund berörs. Det kanske också blir så att professionsprogrammet kommer innehålla frivilliga kurser som fördjupar kunskaperna kring läroplansteori eller andra delar av innehållet i UVK med koppling till undervisningspraktiken. Vidare kanske innehållet i UVK kan vara något mer omfattande än utredningens förslag om samtidigt den lärarledda undervisningstiden kan ökas, som ett resultat av nödvändiga resursförstärkningar.

Men Sveriges Lärares samlade slutsats är dock att ett omtag behövs kring innehållet i UVK i förhållande till utredningens förslag, för att säkerställa att innehållet blir relevant och för så hög acceptans som möjligt bland lärosätena (inkluderat lärarutbildarna), den yrkesverksamma lärarprofessionen, forskare och studenter. Sveriges Lärare föreslår därför att *regeringen tillsätter en arbetsgrupp med företrädare från dessa grupper som får i uppdrag att ta fram ett nytt förslag på innehåll i UVK, anpassat till 45 högskolepoäng.*

14.3 KPU 90 ska få en ny utformning

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

14.4 Yrkeslärarutbildningen ska utvecklas

Sveriges Lärare tillstyrker förslagen. Det är viktigt att även yrkeslärare får mer ämnesdidaktiska studier, även om det är en utmaning att lösa det i praktiken givet att det finns ett så stort antal yrkesämnen av skiftande karaktär. Förbundet anser att regeringen bör överväga att ge särskilt uppdrag, med tillhörande resurser, till lärosäten med yrkeslärarutbildning om att utveckla arbetet med ämnesdidaktik så det blir relevant för så många yrkesämnen som möjligt.

14.5.1 Övningsskolor är fortsatt viktiga

Sveriges Lärare instämmer i utredningens bedömning. Förbundet anser dock att man på sikt kan behöva utvärdera arbetet med övningsskolorna för att se om man kan hitta det bäst fungerande sättet att organisera och arbeta med övningsskolor så att det i så fall kan tillämpas i hela landet.

14.5.2 En del av utbildningen bör vara förlagd i skolan eller förskolan under det första läsåret

Sveriges Lärare instämmer i bedömningen. Verksamhetsnära eller verksamhetsintegrerad utbildning är viktig. För att möjliggöras detta kan det dock vara aktuellt att kompensera både skolhuvudmän och lärosäten mer än i dag så man kan kunna genomföra detta, exempelvis på grund av det ökade behovet av handledare på skolorna. Av den anledningen kan en höjning av VFU-prislappen var aktuell.

14.5.3 Huvudmännen har ett stort ansvar för den verksamhetsförlagda utbildningen

Sveriges Lärare instämmer i bedömningen men hade velat se att utredningen lämnat skarpa förslag. Det handlar dels om att reglera skolhuvudmännens ansvar kopplat till VFU i skollagen, dels att ett nationellt avtal kring VFU mellan parterna, staten och lärosätena behövs för att

garantera rimliga och likvärdiga förutsättningar vad gäller tid, ersättning och andra viktiga frågor. I den tidigare nämnda skrivelsen från Sveriges Lärare till utredningen finns ytterligare resonemang kring detta.

14.6.1 Ökad omfattning av ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget, då det i princip rör sig om en konsekvensändring med anledning av övriga förslag.

14.6.2 (Konsekvenser av) minskad omfattning av UVK och ett förändrat utbildningsinnehåll

Sveriges Lärare vill framföra att, om nu regeringen tar beslut om en minskad UVK, det är väldigt viktigt att omhänderta och bevara den stora kompetens som är upparbetad kring området, ett stort ansvar som åvilar både regeringen och lärosätena. Det vore oacceptabelt om vissa lärarutbildare drabbas av ett minskat tjänsteunderlag till följd av en omlagd och minskad UVK. De måste inte minst erbjudas möjligheter till fortbildning på förmånliga villkor så att de kan fortsätta att undervisa inom lärarutbildningarna.

15 Ökat fokus på kognitionsvetenskap

15.4 Ökat fokus på kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna + 15.5 Kognitionsvetenskap bör ingå i de ämnesdidaktiska studierna + 15.6 Lärarutbildare behöver fortbildas i kognitionsvetenskap + 15.7 Ökade satsningar på kognitionsvetenskap ska utvärderas av UKÄ + 15.8 Satsning på forskning i kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna

Sveriges Lärare avstyrker förslagen om att explicit skriva fram kognitionsvetenskap i examensmålen. Sveriges Lärare är visserligen positivt till att relevant kognitionsvetenskap ingår i utbildningarna, att det erbjuds fortbildning i området för de lärarutbildare som anser sig behöva det och att det satsas på forskning i form av till exempel forskarskolor. Däremot är det principiellt mycket tveksamt att så tydligt skriva fram ett särskilt vetenskapsområde i examensmålen, liksom att det skrivs fram att det måste ingå i de ämnesdidaktiska studierna. Enligt förbundets uppfattning så är kognitionsvetenskap att betrakta som en, redan i dag, till stor del naturlig del i lärarutbildning och utbildningsvetenskap och inte ett innehåll som "ligger vid sidan av" övriga delar i utbildningen.

Sveriges Lärare menar att detta blir en både onödig och orimlig typ av detaljstyrning av utbildningsinnehållet. Det kan dessutom få den icke önskvärda effekten att andra viktiga vetenskapsområden, både befintliga och i framtiden tillkommande, trängs ut. Det måste finnas ett friutrymme för lärosätena att utforma innehållet i utbildningarna utifrån hur forskning och evidens utvecklas, vilket den här typen av detaljstyrning alltså kan försvåra.

Däremot tillstyrker Sveriges Lärare att UKÄ ges i uppdrag att utvärdera hur lärarutbildningarna arbetar med kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna. Lämpligen görs detta i samband med nästa större kvalitetsutvärdering av lärarutbildningarna, så att man utvärderar området utifrån ett helhetsperspektiv.

16 Ökat fokus på undervisning om läs- och skrivinlärning

16.4.1 Förskolan ger grunden för läsinlärning + 16.4.2 Systematisk och evidensbaserad undervisning om grundläggande läs- och skrivinlärning i grundlärautbildningen

Sveriges Lärare avstyrker förslagen så som de nu är formulerade, det vill säga skrivningarna om ”fonologisk medvetenhet” och ”strukturerad ljudningsmetod”. Förbundet tycker självklart att det är viktigt att metoder med starkt evidensstöd ges ett stort utrymme i lärarutbildningen och att studenterna ges möjlighet att pröva, värdera och praktiskt tillämpa metoderna. Men förbundet ifrågasätter att det är nödvändigt att så explicit skriva fram en viss metod i examensmålen. Examensmålen behöver vara hållbara över tid och nya metoder kan tillkomma som också har god evidens. Förslagen innebär därför en onödig och i värsta fall kontraproduktiv detaljstyrning. Sveriges Lärare instämmer i *Expertrådet för läsnings* uppfattning³ att ett ensidigt fokus på ”phonics” kan bli för smalt för lärarstudenterna och att det behövs ett bredare perspektiv med fokus på inte minst läsförståelse, mängdläsning och litteraturundervisningen. Förbundet bedömer att det kan finnas andra sätt att ge ”phonics” ökat utrymme i lärarutbildningen, så som frivillig fortbildning för berörda lärarutbildare och satsning på forskning. Dessutom kan det bli så att de områden och metoder som utredningen vill få in i examensmålen kommer lyftas fram tydligare i de förändrade läroplaner som läroplansutredningen föreslår. Då finns ju redan examensmål som rör skolans styrdokument och ämnesdidaktik inklusive metodik som kan sägas ”täcka in” detta. Förbundet kommer återkomma i frågan i remissvaret över läroplansutredningen.

16.7 Läsning och skrivande är viktiga processer i alla lärarutbildningar för grundskolan

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

17 Uppdaterade examensmål

17.3 Förslag till nya examensmål

Sveriges Lärare tillstyrker under vissa förutsättningar förslagen, med undantag för de skrivningar som rör kognitionsvetenskap och de som är relaterade till metoderna ”fonologisk medvetenhet” och ”strukturerad ljudningsmetod” (som kommenteras ovan). Förbundet ser positivt på att examensmålen minskar till antalet och att för professionen centrala mål kvarstår samtidigt som vissa förtydliganden sker.

När det gäller vårt tillstyrkande av ändringar kring hur värdegrunden skrivs fram i examensordningen så är det dock, enligt Sveriges Lärare, mycket viktigt vad läroplansutredningen kommer fram till. Tillstyrkandet av förslagen i detta betänkande görs därför med reservation för vilka ställningstaganden förbundet kommer fram till vad gäller läroplansutredningens förslag.

18 Kvalitetsförstärkningar för lärarutbildningarna

18.2.2 Särskilda ersättningsbelopp ska införas för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget och anser att det måste genomföras om övriga förändringar ska kunna ge önskad effekt och för om förbundet i förlängningen ska se positivt på huvuddragen i reformen. Resurser är helt avgörande för att kunna både bibehålla och förstärka kvalitet i

³ Se följande webbsida: expertradetforlasning.se/forstarkning-av-tidig-lasinlarning-racker-inte/

lärarutbildningarna. Om inte resurser säkras och förstärks kommer det bli väldigt svårt att bedriva kvalitativ lärarutbildning under överskådlig tid och effekterna kan bli långsiktigt förödande, till exempel om viktig kompetens försvinner från lärarutbildningarna och om ämnes- och forskningsmiljöer måste läggas ned som ett resultat av det prognosticerade studenttappet.

Sveriges Lärare anser dock att förslaget om resursförstärkning inte är tillräckligt om man på allvar vill kunna lyfta lärarutbildningarna och inte minst möjliggöra mer lärarledd undervisningstid. Lärarutbildningen har under lång tid missgynnats i resurstilldelningssystemet och drabbats av effekterna av produktivitetsavdraget, vilket till exempel SULF påvisat i en färsk rapport⁴.

Produktivitetsavdraget måste därför avskaffas och regeringen bör överväga att *höja även den så kallade prislappen för VFU*, vilket ju av utredningen framhålls som ett mycket viktigt inslag i utbildningen och som man vill se högre ambitioner för. Dessutom så innebär inte utredningens förslag, så vitt förbundet kan bedöma, en reell förstärkning av den så kallade undervisningsprislappen, snarare tvärtom. Det rimmar illa med utredningens förslag och ambitioner. Därför anser Sveriges Lärare att även *undervisningsprislappen måste räknas upp* i reella termer.

Vidare föreslår utredningen ingen ökning av ersättningsbeloppen för *idrott och konstnärliga ämnen*, vilket skickar en olycklig signal. Även dessa ämnen (som ju redan kräver mycket praktiska inslag) behöver resursförstärkning för att kunna möjliggöra exempelvis mer lärarledd tid och därigenom höja kvaliteten. Det vore olyckligt om vissa lärosäten tvingas göra prioriteringar mellan studenter inom reguljär konstnärlig- eller idrottsutbildning och lärarstudenter. Sveriges Lärare anser därför att ersättningsbeloppen måste höjas även för dessa ämnen.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 aviserat att en *utredning ska tillsättas för att se över resurstilldelningssystemet för utbildning vid universitet och högskolor*. Det är positivt men Sveriges Lärare kräver att regeringen tydligt signalerar att den utredningen inte får lägga förslag som kan äventyra den resursförstärkning av lärarutbildningarna som denna utredning föreslår. Annars riskerar lärarutbildningarna drabbas hårt.

Utöver ovanstående behöver också *mer forskningsresurser tillföras till det utbildningsvetenskapliga området* om man på sikt ska kunna utveckla en starkt evidensbaserad och vetenskaplig grund för lärarutbildningarna, vilket ju utredning lägger stort fokus på. De förslag som framlagts i senaste forskningspropositionen framstår som otillräckliga det avseendet.

18.2.3 Övriga åtgärder för att stärka utbildningarna

Sveriges Lärare tillstyrker förslagen men anser det svårbedömt om de avsatta resurserna verkligen är tillräckliga. Regeringen behöver därför ha beredskap att på sikt kunna skjuta till mer medel för de avsedda ändamålen, särskilt om lärosätena signalerar att det behövs.

19 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

19.1 Ikraftträdande + 19.2 Övergångsbestämmelser

Sveriges Lärare tillstyrker förslagen om ikraftträdande 1 juli 2027, liksom de föreslagna övergångsbestämmelserna, men har heller inget emot om ikraftträdandet av vissa förslag (främst behörighetskraven och de innehållsmässiga förändringarna) skulle skjutas fram ytterligare ett år (2028). Det kan ge lärosäten och presumtiva studenter bättre möjligheter att förbereda sig för förändringarna.

⁴ SULF; 30 år av underfinansiering – Hur systemfelet i resurstilldelningen sänker den högre utbildningen (rapport 2024)

Stockholm, 13 mars 2025
Sveriges Lärare

Anna Olskog
Förbundsordförande

Johan Linder
Senior utredare